

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

1

- Поняття та підстави, види та форми міжнародно-правової відповідальності

2

- Поняття та види міжнародного правопорушення

3

- Обставини, що виключають відповідальність держав

4

- Міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру

5

- Юрисдикція міжнародного кримінального суду

1

Поняття та підстави, види та форми міжнародно-правової відповідальності

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ — це юридичний обов'язок суб'єкта-правопорушника ліквідувати наслідки шкоди, заподіяної іншому суб'єкту міжнародного права невиконанням або неналежним виконанням розпоряджень міжнародного права

Комісія ООН з міжнародного права визначила міжнародно-правову відповідальність наступним чином:

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – всі форми правових відносин, що можуть виникнути в міжнародному праві у зв'язку із правопорушенням, яке вчинене державою, незалежно від того, чи обмежуються ці відносини правовідносинами між державою, що вчинила неправомірну дію, і державою, яка безпосередньо постраждала, або ж вони поширюються також на інших суб'єктів міжнародного права, та, незалежно від того, чи обмежуються ці відносини зобов'язанням винної держави поновити право потерпілої держави та відшкодувати заподіяну шкоду, включають можливість самої потерпілої держави та інших суб'єктів застосувати до винної держави будь-які санкції, передбачені міжнародним правом.

ПІДСТАВИ міжнародно-правової відповідальності

фактичні

самі міжнародні правопорушення, тобто діяння (дії або бездіяльність) суб'єкта міжнародного права (його органів або посадових осіб), що порушують міжнародно-правові зобов'язання

юридичні

міжнародно-правові зобов'язання суб'єктів міжнародного публічного права, відповідно до яких те або інше діяння вважається міжнародним правопорушенням

процесуальні

процедура розгляду справ про правопорушення і порядок притягнення винних суб'єктів до відповідальності

міжнародний договір

міжнародний порядок

рішення міжнародних судів та арбітражів

резолюції міжнародних організацій

односторонні міжнародно-правові зобов'язання держав

Види міжнародно-правової відповідальності

за правомірні дії (позитивна відповідальність)

обов'язок відшкодувати матеріальний збиток, заподіяний у результаті дій, що не порушують норми міжнародного права, але тільки в тому випадку, якщо таке відшкодування передбачається спеціальним міжнародним договором

за неправомірні дії (негативна відповідальність)

обов'язок суб'єкта міжнародного права ліквідувати шкоду, заподіяну іншому суб'єкту, у результаті порушення міжнародно-правового зобов'язання. Негативна відповідальність є наслідком правопорушення

САТИСФАКЦІЯ ПЕРЕДБАЧАЄ:

**SATISFACTION
GUARANTEE**

офіційне вираження жалю або співчуття

принесення офіційних вибачень

запевнення, що подібні акції не повторяться в майбутньому

публічне покарання винних осіб

посилання спеціальної делегації до постраждалої сторони

вшанування постраждалої держави шляхом підняття прапора постраждалої держави в столиці держави-порушниці

В якості **ОБМЕЖЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ**

може виступати:

реорганізація окремих елементів політичної системи та скасування суспільних інститутів, наявність яких сприяла скоєнню державою міжнародного злочину

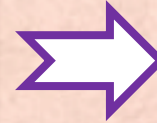
тимчасова окупація частини або всієї території

міжнародний контроль за використанням наукового та промислового потенціалу

заходи щодо демілітаризації промисловості, розпуску чи скорочення збройних сил

зобов'язання не оснащувати збройні сили у майбутньому певними видами зброї та не виробляти такі

Матеріальна відповідальність

вид міжнародно-правової відповідальності, що виражається у відшкодуванні потерпілій стороні завданої шкоди у грошовій формі або в натурі

ФОРМИ

РЕСТИТУЦІЯ — це поновлення у межах можливого положення, яке існувало до вчинення протиправного діяння (повернення неправомірно захопленого майна, художніх цінностей, транспортних засобів тощо), відшкодування правопорушником матеріального збитку в натурі.
Пріоритет реституції підтверджений міжнародною судовою практикою.

СУБСТИТУЦІЯ — різновид реституції – заміна неправомірно знищеного чи пошкодженого майна аналогічним за вартістю та призначенням

РЕПАРАЦІЯ — це відшкодування матеріальної шкоди грошима, товарами, послугами, включаючи упущену вигоду

2

Поняття та види міжнародного правопорушення

МІЖНАРОДНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ – це міжнародно-протиправне діяння суб'єкта міжнародних правовідносин, у якому містяться ознаки (елементи) складу міжнародного правопорушення

ознаки

міжнародна суспільна
небезпека

протиправність

причинно-наслідковий
зв'язок

караність

Склад міжнародного правопорушення

ОБ'ЄКТ міжнародного правопорушення

блага матеріального або нематеріального характеру, на які зазіхає міжнародне правопорушення:

- ✓ міжнародний правопорядок,
- ✓ система міжнародних відносин, що склалася,
- ✓ права і свободи людини тощо

СУБ'ЄКТ міжнародного правопорушення

- ✓ суб'єктами міжнародних правопорушень виступають головним чином держави,
- ✓ деякі науковці в числі суб'єктів виділяють також міжнародні міжурядові організації

МІЖНАРОДНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ

1

- держава буде нести міжнародну відповідальність за дії свого законодавчого органу у разі прийняття останнім закону або іншого нормативного акту, що йде всупереч із міжнародними зобов'язаннями даної держави

2

- держава несе міжнародну відповідальність за діяння своїх виконавчих органів

3

- міжнародна відповідальність держави може мати місце і внаслідок порушення її міжнародних зобов'язань діями органів судової влади

4

- держава несе міжнародну відповідальність за протиправне поведінку її адміністративно-територіальних одиниць і організацій, уповноважених виконувати державно-владні функції (мається на увазі діяння її посадових осіб)

5

- держава несе міжнародно-правову відповідальність, якщо її фізична особа, що не володіє офіційним державним статусом, своїми діями зазіхає на права й інтереси іншої держави, що охороняються міжнародним правом, — за незабезпечення захисту цих прав та інтересів

**ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА
міжнародного
правопорушення**

виявляється у вигляді діяння суб'єкта міжнародних відносин, який порушує міжнародно-правові зобов'язання. Діяння міжнародно-протиправного характеру може виражатися зовні у формі дії або у формі бездіяльності

**СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА
міжнародного
правопорушення**

полягає у відношенні правопорушника до вчиненого ним діяння та наслідків і виявляється у формі провини. Проте в міжнародній доктрині у відношенні провини єдина думка відсутня.

**ВИДИ МІЖНАРОДНИХ
ПРАВOPУШЕНЬ**

```
graph TD; A[ВИДИ МІЖНАРОДНИХ ПРАВOPУШЕНЬ] --> B[Міжнародні злочини]; A --> C[Злочини мінародного характеру]; A --> D[Інші міжнародні правопорушення (міжнародні делікти)];
```

Міжнародні злочини

Злочини мінародного характеру

**Інші міжнародні правопорушення
(міжнародні делікти)**

МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ — це злочини, що порушують міжнародні зобов'язання, які є основними для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства, і розглядаються як злочини перед міжнародним співтовариством у цілому

здійснюються державами, посадовими особами держав, що використовують механізм держави в злочинних цілях, а також рядовими виконавцями

здійснюються від імені держави

зазіхають на міжнародний мир і безпеку

загрожують основам міжнародного правопорядку

спричиняють відповідальність держави як суб'єкта міжнародного права і персональну кримінальну відповідальність виконавців, що настає в рамках міжнародної, а в деяких випадках внутрішньодержавної (національної) юрисдикції

МІЖНАРОДНІ
ЗЛОЧИНИ

ЗЛОЧИН МІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ — діяння фізичної особи,
що посягає на права й інтереси двох або декількох держав,
міжнародних організацій, фізичних і юридичних осіб

стосуються інтересів двох або декількох держав, юридичних осіб і/або громадян

здійснюються окремими фізичними особами поза зв'язком із політикою держави

спричиняють персональну відповідальність правопорушників у рамках національної юрисдикції

захоплення заручників

підробка грошових знаків

незаконне захоплення повітряних суден

зазіхання на осіб, що користуються міжнародним захистом

МІЖНАРОДНІ ДЕЛІКТИ - визначаються за залишковим принципом, до них належать правопорушення, що не ввійшли в перші дві групи

НЕ носять характеру злочинів і НЕ мають суспільної небезпеки міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру

можуть здійснюватися будь-якими суб'єктами міжнародних правовідносин, що порушують положення розпоряджень міжнародно-правових норм

спричиняють відповідальність суб'єктів, що може виражатися у формі самообмежень, які впливають у результаті офіційного визнання протиправності поведінки суб'єкта

порушення державою договірних зобов'язань, що не мають основного значення

порушення державою своїх односторонніх зобов'язань

невиконання рішень міжнародних судів і арбітражів

3

Обставини, що виключають відповідальність держав

Згода держави

**Відповідні заходи у
відношенні
міжнародно-
протиправного діяння**

**Форс-мажор і
непередбачений
випадок**

Лихо

Стан необхідності

Самооборона

Умови виключення відповідальності у разі згоди держави:

згода держави повинна бути міжнародно-правомірною

згода повинна бути ясно вираженою, а не такою, що припускається

згода повинна передувати вчиненню дії

діяння, на вчинення якого отримана згода, повинно відбуватися в межах узгоджених умов, що стосуються місця, часу, засобів та інших обставин діяльності зобов'язаної держави

Вимоги до держави, що дає згоду на вчинення іншою державою діяння, що не відповідає зобов'язанню останньої:

держава вправі давати згоду на діяльність іншої держави тільки в межах своєї території, а також стосовно до своїх суверенних прав і юрисдикції, що діють в межах недержавної території (континентальний шельф, виняткова економічна зона, відкрите море і т.д.)

згода держави НЕ може бути надана на вчинення дій, що суперечать імперативним нормам міжнародного права (наприклад, згода на використання своєї території для вчинення агресії у відношенні третьої держави)

Під відповідними заходами стосовно міжнародно-протиправного діяння, що виключають відповідальність держави, розуміються дії держави, викликані протиправними діями іншої держави

Дії держави стосовно держави правопорушника, з погляду міжнародного права, будуть правомірними, тому що є провина самої потерпілої сторони. Мова, таким чином, йде про закономірні «відповідні заходи» — санкції. Такі заходи можуть бути застосовані не тільки потерпілою державою, але також за її дорученням компетентною міжнародною організацією (ООН, відповідною регіональною організацією).

Форс-мажор
(непереборна
сила)

Непередбачений
випадок
(непередбачені
зовнішні події)

При форс-мажорі і непередбаченому випадку мова може йти про ситуації, викликані явищами природи (землетрус, повінь, епідемія тощо) або діяльністю людей. В умовах таких ситуацій держава в особі своїх органів або посадових осіб опиняється в становищі об'єктивної неможливості обрати поведінку, що відповідає вимогам свого міжнародного зобов'язання, або встановити, що дана її поведінка не відповідає необхідному.

Ситуація крайнього лиха передбачає виключення протиправності діяння держави, якщо суб'єкт поведінки, що представляє дану державу, в умовах крайнього лиха не мав іншої можливості врятувати своє життя або життя ввірених йому людей

Лихо як обставина, що виключає відповідальність держави, передбачено, наприклад, у статті 98 Конвенції ООН з морського права 1982 року

Держава не може посилатися на стан необхідності як на підставу для виключення протиправності діяння цієї держави, що не відповідає її міжнародному зобов'язанню, за винятком тих випадків, коли

це діяння було єдиним засобом захисту суттєвого інтересу цієї держави від тяжкої і неминучої загрози

Умови правомірності посилання держави на стан крайньої необхідності

- абсолютно винятковий характер ситуації, на яку посилається держава
- неминучість небезпеки, що загрожує життєво важливим інтересам держави і її населенню
- неможливість усунути таку небезпеку іншими засобами
- в обов'язковому порядку тимчасовий характер дії, обмежений рамками періоду небезпеки

Випадки, що унеможливають посилання держави на стан крайньої необхідності

- міжнародне зобов'язання виникає з імперативної норми загального міжнародного права
- міжнародне зобов'язання встановлене договором, що прямо або побічно виключає таку можливість
- держава, про яку йде мова, сприяла виникненню стану необхідності

Протиправність діяння держави, що не відповідає міжнародному зобов'язанню цієї держави, виключається, якщо це діяння є законним заходом самооборони, прийнятим відповідно до Статуту ООН

Захід самооборони є правомірним, якщо:

наявність збройного нападу на державу іншою державою, що створює винятково серйозну і явну загрозу її територіальній цілісності і політичній незалежності

Раді Безпеки ООН повинно бути негайно повідомлено про вжиті заходи самооборони

самооборона здійснюється до тих пір, доки Рада Безпеки ООН не прийме заходів, необхідних для підтримки міжнародного миру і безпеки

Міжнародні злочини

Злочини проти миру

- планування, підготовка, розв'язування або ведення агресивної війни
- порушення міжнародних договорів (угод)
- змова, спрямована на вчинення будь-якої з вищенаведених дій

Воєнні злочини

- порушення законів і звичаїв ведення війни
- вбивство, катування чи викрадення в рабство або для іншої мети цивільного населення окупованої території
- вбивства чи катування військовополонених тощо

Злочини проти людяності

- вбивства, катування, поневолення, депортації та інші жорстокі злочини, вчинені за політичними, расовими чи релігійними мотивами

Злочини міжнародного характеру

За своєю природою вони є загально кримінальними злочинами з «іноземним елементом», які вчиняються на території декількох держав, та становлять небезпеку для їх інтересів тощо.

Конкретні заходи покарання за вчинення даного виду злочинів передбачаються національним законодавством після інкорпорування ним положень міжнародно-правового акта.

Відповідальність за вчинення злочинів міжнародного характеру передбачено міжнародно-правовими актами:

універсального
характеру

регіонального
характеру

Класифікація злочинів міжнародного характеру з урахуванням об'єкту посягання

злочини проти стабільності міжнародних відносин:

- міжнародний тероризм, взяття заручників, найманство

злочинні посягання на особисті права людини:

- застосування тортур, торгівля жінками й дітьми

злочини у сфері дипломатичних зносин:

- посягання на осіб, які користуються дипломатичним захистом

злочини у сфері економіки і фінансів:

- легалізація злочинних доходів, контрабанда, виготовлення фальшивих грошей

злочини у сфері культури:

- ввезення до країни викрадених культурних цінностей, розповсюдження порнографічних предметів

злочини, вчинені у відкритому морі:

- забруднення морського середовища, порушення правового режиму континентального шельфу, піратство, ненадання допомоги на морі

воєнні злочини міжнародного характеру, які відрізняються від воєнних злочинів як різновиду міжнародних злочинів тим, що не пов'язані зі злочинною діяльністю держави

- насильство над населенням у районі воєнних дій, мародерство тощо

5

Юрисдикція міжнародного кримінального суду

ЗЛОЧИНИ
ГЕНОЦИДУ

ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ
ЛЮДЯНОСТІ

ВОЄННІ
ЗЛОЧИНИ

ЗЛОЧИНИ
АГРЕСІЇ

ГЕНОЦИД – це дії, які вчиняються з метою знищити, повністю або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу

1

- вбивство членів відповідної групи

2

- нанесення серйозної фізичної або духовної шкоди членам відповідної групи

3

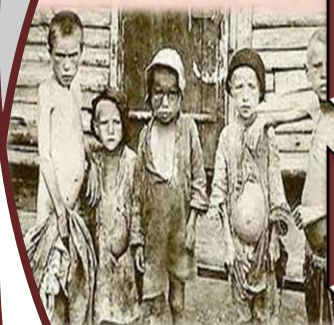
- навмисне фізичне винищення групи осіб через вплив на її умови життя

4

- створення умов, що мають на меті припинення народжуваності всередині групи

5

- насильне переселення дітей з одної групи до іншої

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ – це діяння, які здійснюються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, якщо такий напад є свідомим

Винищення

Поневолення

Тортури

Депортація або
насильницьке
переміщення населення

Жорстоке позбавлення фізичної
свободи з порушенням норм
міжнародного права

Вбивство

Апартеїд

Викрадення людей

Зґвалтування, звернення в
сексуальне рабство

Дискримінація за расовою,
національною
приналежністю

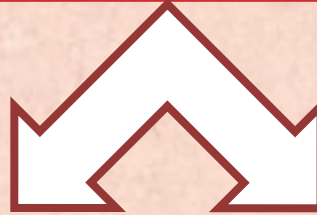
ОЗНАКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

Діяння має бути здійснено «як складова частина широко використовуваних та методичних атак». Термін «атака» означає не лише військові дії, але й може включати такі заходи, як депортацію або насильне переселення.

Діяння має бути спрямовано проти цивільного населення. Якщо серед цивільного населення є солдати, воно не втрачає статусу цивільного.

Діяння повинно бути скоєно відповідно до політики держави або організації. Несистематичні та випадкові дії, що не відповідають рівню злочинів проти людяності, судом не переслідуються.

**ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ – серйозне порушення
звичаєвих та договірних норм міжнародного
гуманітарного права, яке застосовують під час
збройних конфліктів**

злочини, зазначені у Женевських конвенціях 1949 р. за умови, що вони здійснені відносно тих, хто знаходиться під захистом цих конвенцій, включаючи поранених солдатів, потерпілих від аварій на суднах, військовополонених, цивільне населення на окупованих територіях

порушення міжнародних правових норм (Гаазькі конвенції, І протокол до Женевських конвенцій)

Відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН
від 14 грудня 1974 р.

«АГРЕСІЄЮ є застосування збройної сили держави проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави».

Застосування збройної сили державою першою є, на перший погляд, доказом акту агресії, однак Рада Безпеки ООН може, відповідно до Статуту ООН, не визнавати відповідні дії як акт агресії з огляду на інші обставини, включаючи той факт, що такі дії або їх наслідки не мають достатньо серйозного характеру.

Дякую за увагу!